

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1969/62

Karar Sayısı:1970/6

Karar günü:27/1/1970

Resmi Gazete tarih/sayı:5.7.1970/13539

İtiraz yoluna baş vuran : Kırşehir Asliye II. Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : 7478 sayılı Köy İçme Suları Hakkındaki Yasa'nın 16. maddesinin "Bu kanun hükümlerine aykırı hareket eden fail bulunmadığı takdirde bozulan kısım yaptırılır ve masraf bozulan yer hangi köyün hududu içinde ise o köye tazmin ettirilir." yolundaki son fıkrası hükmü, Anayasa'nın 12., 33., 36. ve 42/3. maddelerine aykırı görülmüş ve yine Anayasa'nın 151. maddesine dayanılarak Anayasa Mahkemesine baş vurulmuştur.

I. OLAY :

Köy işleri Bakanlığı tarafından köy tüzel kişiliğine karşı, koy su yolu borularının bilinmeyen kişilerce tahrip edildiği ve bozulan bölümün idarece yapıldığı ileri sürülerek açılan ve 1969/171 esas sayısını alan tazminat dâvasının duruşması sırasında Kırşehir Asliye II. Hukuk Mahkemesi, dâvada uygulanacak hükmün, Anayasa'nın 12., 33., 36. ve 42/3 . maddelerine aykırı olduğu kanısına varmış ve iptali için 15/10/1969 günlü karar uyarınca Anayasa Mahkemesine baş vurmuştur.

III. YASA METİNLERİ :

1- İtiraz konusu hüküm :

16 Mayıs 1960 günlü, 7478 sayılı Yasa'nın iptali istenen hükmü kapsayan 16. maddesi şöyledir :

(Bir kimse evvelce veya bu kanun hükümlerine göre meydana getirilmiş olan içme su tesislerini her ne suretle olursa olsun tahrip veya imha eder veya bozar yahut bunlara zarar verir yahut tesis edilmiş nizamı bozarsa 3 aydan 2 seneye kadar hapis ve 200 liradan 1500 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

Cürüm mevzuu olan şeyin veya ika edilen zararın kıymeti fazla ise mahkeme o cürme mahsus olan cezayı yarısına kadar artırır ve eğer hafif ise yarısına ve eğer pek hafif ise üçte birine kadar eksiltir.

Kıymet tayini için cürüm mevzuu olan şeyin veyahut vaki zararın cürüm işlendiği zamandaki kıymeti nazarı dikkate alınır. Yoksa failin istihsal eylediği menfaat hesap edilmez. Eğer fail bu cürümden dolayı mükerrir ise cezayı tenkise mahal yoktur.

Bu kanun hükümlerine aykırı hareket eden fail bulunmadığı takdirde bozulan kısım yaptırılır ve masraf bozulan yer hangi köyün hududu içinde ise o köye tazmin ettirilir.

2- Dayanak olarak ileri sürülen Anayasa hükümleri :

(Madde 12- Herkes dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.)

Esas Sayısı:1969/62
Karar Sayısı:1970/6

(Madde 33- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilinden dolayı cezalandırılmaz.

Cezalar ve ceza tedbirleri ancak kanunla konulur. Kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Kimse, kendisini veya kanunun gösterdiği yakınlarını suçlandırma sonucu doğuracak beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeğe zorlanamaz.

Ceza sorumluluğu şahsîdir.

Genel müsadere cezası konulamaz.)

(Madde 36- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplumun yararına aykırı olamaz.)
(Madde 42- Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadî ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır.

Angarya yasaktır.

Memleket ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda vatandaşlık ödevi niteliği alan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve şartları, demokratik esaslara uygun olarak kanunla düzenlenir.)

IV- İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesinin, İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 18/11/1969 gününde ilk inceleme için yaptığı ve Lûtfi Ömerbaş, Feyzullah Uslu, A. Şeref Hocaoğlu, Fazlı Öztan, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, Avni Givda, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Mustafa Karaoğlu ve Muhittin Gürün'ün katıldıkları toplantıda, dosyanın eksikliği bulunmadığı ve baş vurmanın Anayasa'nın 151. ve 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanununun 27. maddelerine uyduğu anlaşılarak işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ :

Düzenlenen rapor, mahkemenin gerekçeli kararı ve ekleri, iptali istenen Yasa hükmü, Anayasa'ya aykırılık görüşüne dayanaklık eden Anayasa maddeleri, bunlarla ilgili gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları, konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

İtiraz yoluna baş vuran mahkeme kararında, iptali istenen hükmün, Anayasa'nın eşliliğe cezaların şahsiliğine, mülkiyet hakkına ve angaryaya ilişkin hükümlerine aykırı olduğu görüşüne dayanmıştır. Bunlar aşağıda ayrı ayrı tartışılacaktır :

a) İtiraz konusu olan "Bu kanun hükümlerine aykırı hareket eden fail bulunmadığı takdirde bozulan kısım yaptırılır ve masraf bozulan yer hangi köyün hududu içinde ise o köye tazmin ettirilir." yolundaki hüküm, her ne kadar 7478 sayılı Yasa'nın ceza hükümleri başlıklı 16. maddesinde yer almakta ise de, tamamiyle hukukî niteliktedir ve ceza verilmesini hedef tutmadığı gibi, bir ceza dâvası sonunda ve koşulların varlığı halinde suçtan zarar gören yararına hükümlüye yükletilmesi gereken tazminat hükümlerinden de değildir. Hukukî nitelik, konuluş nedeni ve ereği ve uygulama koşulları bakımından da söz konusu fıkra maddenin diğer fıkralarına bağlanamaz. 16. maddenin (Ceza hükümleri) başlığını taşıması, öteki fıkralarda yer alan hükümlerin hep ceza ile

Esas Sayısı:1969/62
Karar Sayısı:1970/6

ilgili bulunması, son fıkranın hukukî niteliğini değiştiremez. Kanun tasarısında öngörülmemiş bulunan bu fıkranın ceza hükümlerim kapsayan maddeye eklenmesi, Büyük Millet Meclisindeki görüşmeler sırasında verilen bir önerenin kabulü suretiyle olmuştur. İtiraz konusu fıkranın ceza kavramıyla ilişkisi bulunmadığı; ceza sorumlunun şahsiliği ilkesine ve Anayasa'nın, 33. maddesine aykırı bir yön taşımadığı ortadadır. Tazmin yükümü de köy Halkına yani kişilere değil, köye yükletilmiştir. Köy, Anayasa'da ve Köy Kanununda belirtildiği üzere bir kamu tüzel kişisidir. (Anayasa: Madde 116- Köy Kanunu : Madde 1, 2, 7.) Bu hükümlere göre, köy sözünden, köyde oturan kişiler, değil çeşitli unsurlarıyla başlı başına bir varlık, bir tüzel kişi anlaşılmalıdır. Köyün bu tüzel kişiliği, köyde oturanların gerçek kişiliklerinden tamamıyla ayrı ve bağımsız bir kişiliktir. Olayda söz konusu sorum da gerçek kişilere değil, köy tüzel kişiliğine yöneltilmiştir. Esasen mahkemenin bakmakta olduğu dâvada dâvâlı, köy muhtarlığıdır.

Köy sandığına yükletilen malî bir sorunun, sonunda köyde oturanlara aktarılabilceği düşüncesi bu görüşü etkilememelidir. Çünkü köy halkının köy giderlerine katılmaları ile zararın köy halkına tazmin ettirilmesi, konulan ve hukukî nitelikleri bakımından ayrı ayrı işlemlerdir. İtiraz konusu hüküm ise, suyun köy halkının hizmetine devamlı olarak açık bulundurulması ereğini gütmekte olup köy halkına akçalı bir sorum yüklenmesiyle ilgili bulunmamakta ve bu alanda bir düzenleme yapılmamaktadır.

b) İçme suyundan yoksun olan köyleri bir an önce suya kavuşturmak ve bu nedenle onarılan tesisleri her türlü bozma ve el atmalardan korumak ereğiyle çıkarılan 7478 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin, yukarıda kısaca değinildiği üzere, Büyük Millet Meclisindeki görüşülmesi sırasında bir köydeki suyun başka bir köye verilmesine suyu alınan köylerin razı olmadıkları ve kendi köylerinin sınırı içinde kalan su yollarını bozdukları, bozulanın da çok kez bulunamadığı ve bu durumu önlemek üzere bir hüküm konulması gerektiği ileri sürülerek verilen bir önergeyle itiraz konusu fıkra kabul edilmiştir. Bu fıkra, Devlet parasıyla yaptırılan ve kamu malı sayılan içme suyu tesislerinin korunmasını ve bozulan bölümlerin onarılmasını ve onarım giderlerinin tazmin ettirilmesini sağlamak ve bir yurt gerçeğinden doğan ihtiyacı karşılamak düşüncesiyle konulmuş kamu yararının zorunlu kıldığı bir hükmü kapsamaktadır. Bu hükme göre, bir köyün sınırı içindeki içme suyu tesislerini bozan kişi bulunamazsa, bozulan kısım yaptırılacak ve gideri bozulan yer hangi köyün sınırı içinde ise o köyden alınacaktır. Her ne kadar hukukun genel kurallarına göre, bir kimsenin başkasının eyleminden sorumlu tutulamıyacağı; köyün de bir tüzel kişi olarak, başkalarının yapılan zararı tazmin yükümü altına sokulamıyacağı düşünülebilirse de, kişisel sorum genel ilkesi yanında kişinin, kimi hallerde, başkasının eyleminden sorumlu tutulması ilkesi de hukuk alanında kabul edilmiş ve uygulamada yer almış bulunmakta ve bu nesnel ve kusursuz sorum düşüncesi, yerine göre değişen türlü maddî ve hukukî nedenlere dayanmaktadır. Kaldı ki kendi sınırları içindeki su tesislerini gereği gibi koruyamıyan bir köyün, bozma olaylarında, tüm kusursuz sayılması da düşünülemez.

c) Anayasa'nın 12. maddesinde yer alan "kanun önünde eşitlik" ilkesi, herkesin, her yönden aynı hükümlere bağlı olması gerektiği anlamını taşımaz. Kimi yurttaşlara haklı nedenlere dayanılarak veya bunların durumlarındaki farklılığın doğurduğu zorunluk dolayısıyla ayrı hükümler uygulanması halinde eşitlik ilkesinin zedelenmesinden söz edilemez. Anayasa (Madde: 116) mahallî idareleri, il, belediye ve köy kamu tüzel kişileri olarak belirtmiş bunların kuruluşlarının ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgilerinin kanunla düzenleneceğini açıklamıştır. Anayasa'nın öngördüğü bu bölünme gözönüne alınırsa belediyelerle köylerin her yönden aynı hükümlere bağlı tutulmalarının olanaksızlığı kendiliğinden ortaya çıkar.

Çünkü belediyelerle köylerin sosyal yapıları, ekonomik durumları köklü ayrılıklar gösterir ve bu ayrılıklar, onlara kendi alanlarında ayrı hükümler uygulanmasını gerektirir. Bu nedenlerle

Esas Sayısı:1969/62
Karar Sayısı:1970/6

olayda, belediyelerle köyleri karşılaştırarak itiraz konusu hükmün Anayasa'nın eşitlik ilkesini zedelediğinden ve belediyelerin imtiyazlı durumda tutulduğundan söz edilemez.

ç) Söz konusu fıkranın mülkiyet hakkına dokunan, Anayasa'nın 36. maddesini zedeleyen bir yönü de yoktur. Fıkra, onarım giderlerinin ödenmesini bir tüzel kişi olan köye yüklemiştir. Bu yüküm de bir bakıma köyün kendi sınırları içindeki su tesislerini, ödevi olduğu halde, gereği gibi koruyup gözetmemesi nedenine dayandırabilir. Durumun, köy sandığına sebepsiz para ödettirme ve onun mülkiyet hakkına el atma biçiminde nitelendirilmeye elverişli olmadığı açıktır.

d) 16. maddenin son fıkrası, Anayasa'nın 42/3. maddesine de aykırı değildir.

Anayasa'nın 42. maddesindeki, "angarya yasaktır" hükmü madde başlığından da anlaşılacağı üzere "çalışma hakkı ve ödevi" ile ilgilidir. Bu maddede çalışma bir hak ve ödev olarak herkese tanınmış, çalışanların Devlet tarafından destekleneceği hükme bağlanmış ve angarya yasaklanmıştır. Yukarıdaki açıklamalar karşısında itiraz konusu fıkra hükümleri ile angaryanın yakından veya uzaktan ilişkisi olmadığı da ortaya çıkmakta bulunduğundan bu konu üzerinde ayrıca durmanın yeri yoktur.

e) Özetlenecek olursa : "Nesnel kusursuz sorum" kuramı bir yana; köylerde yapılmış bulunan içme suyu tesislerinin kişilerce bozulması, köyleri büyük zarara uğratmaktadır. Bunun için yasa ile köylere kendi sınırları içindeki su tesislerini gözetme ve koruma ödevi öngörülmüştür. Eğer bir köy bu ödevi yerine getirmemiş ise, bunun sonucu olan zarardan köyün sorumlu tutulması kamu yaran gereğidir.

İtirazın bu nedenlerle reddi gerekir.

VI- SONUÇ :

7478 sayılı Kanununun 16. maddesinin son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 27/1/1970 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkanvekili
Lütfü Ömerbaş

Üye
Salim Başol

Üye
Feyzullah Uslu

Üye
Fazlı Öztan

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Taylan

Üye
Şahap Arıç

Üye
Recai Seçkin

Esas Sayısı:1969/62
Karar Sayısı:1970/6

Üye
Halit Zarbun

Üye
Ziya Önel

Üye
Muhittin Gürün